

HARDAMA / HARTAMA

Prof. Dr. Necati DEMİR

Hardama/hartama (harduma), kısaca, kiremit yerine kullanılan çatı tahtası demektir. Bu kelime şimdiye kadar Orta ve Doğu Karadeniz Bölgesi'nde, Gümüşhane'de ve Konya'nın Ermenek ilçesinde (*hardı*) tespit edilebilmiştir.

Hartamanın tarihinin çok eskilere dayandığı tahmin edilmektedir. Zira herhangi bir kaynakta bahsedildiğine rastlanmıştır. *Ksenophon*, M.Ö. 400'de Karadeniz Bölgesi'nde oturan kavimler hakkında bilgi verirken Mossynoikler'in ağaçların yatay olarak üst üste yığılması suretiyle inşa edilen evlerde oturduğunu söylemektedir. Mossynoik, "*ağaç kule, ağaç kalede oturanlar*" manasına gelmekte olduğu için bu adla anıldıklarını da belirtir¹. O devirde çatı kaplamak için herhangi bir örtü olmadığı için bu ağaç kalelerin üzeri büyük bir ihtimalle yine ağaçla örtülmüş olmalıdır. Bir başka söyleyişle bu çatı örü aracının çok eskilere dayandığı, bir alışkanlığın sürdürülmesi ile günümüze ulaştığı anlaşılmaktadır.

Hardama/hartama, ladin (doruk, sakızağacı)'den çıkarılır.

Hardama ustasının malzemeleri:

Hızar (el hızarı): Eskiden iki kişinin elle çektiği tomruk hızarı kullanılırdı. Ağacı dibinden kesmek ve tomruk haline getirmek için kullanılır.

Balta: Ağacı kökünden kasmada ve dallarını kesmede kullanılır.

Hardama bıçağı: Hardama çıkarmak için demircide özel yaptırılır. Yöreden yöreye farklı isimlerle bilinir: *Hasır, tahta bıçağı, ...*Ağacı dikliğine bölmek ve hardama çıkarmada kullanılır.

Çekiç: Hardama bıçağına vurmak için kullanılır.

¹ Ksenophon, *Anabasis*, (Çeviren: Hayrullah Örs), Maarif Matbaası, İstanbul 1944, s. 215-223.

Hardama/hartama, yapılacak ladin ağacı budaksız ve düz olmalıdır. Eğri ağaç veya budaklı ağaç yarılmayacağı için hardama olmaz. Kuzeyde olan ağaçlardan da düzgün yarılmadığı için hardama olmaz.

Özetle hardama ustası, ormana hardama çıkarmak için gittiğinde güney yönünde bulunan, eğri olmayan budaksız bir ağaç veya ağaçlar bulmalıdır.

Hardama için uygun ağaç dibinden el hızarı (günümüzde ağaç kesme motoru) veya balta ile kesilir. Ağaç birkaç ay kuruması için olduğu gibi bırakılır. Yaş ağaçtan hardama çıkarılırsa, hardama ince olduğu için kurduğunda eğilir. Dolayısıyla çatıya örtülemez. Örtülse de suyun içeriye akmasına engel olamadığı için işe yaramaz.

Ağaç birkaç ay kurduktan sonra hardama ustası gidip ağacı, ihtiyaca göre 50 veya 60'ar santimlik tomruklar haline getirir.

Tomruklar daha sonra dik duruma getirilir. Hardama bıçağını uygun yere koyar. Üzerine çekiçle vurur. Yaklaşık 0.5 cm kalınlığında bir tahta çıkar. Usta, 0.5 cm lik aralıklarla hardama bıçağını koyar. Üzerine çekiçle vurur. Çıkan yaklaşık 0,5 cm kalınlığında 50 cm uzunluğundaki her tahta parçasına hardama denir.

Hardama çıkarıldıktan sonra üst üste düzenli bir biçimde yağmur almayacak bir yere yığılır. Üzerine ağır bir cicim koyulup biraz daha kurumak için bekletilir. İnce parçalara ayrıldığı için bu defa çabuk kurur. Tamamen kurduktan sonra çatı kaplamal için hazır duruma gelmiştir.

Hardama ile çatının kaplanması için çatıya uygun aralıklarla *cablama* çakmak gerekir. Cablamaların üzerine bir sıra hardama dizilir. Sonra ikinci sıra dizilirken ikinci suraya koyulan hardamanın ucu, birinci sıradakinin altına gelecek biçimde yerleştirilir. Hardama döşeme işlemi böyle devam eder.

Yağmur yağdığında su damlası birinci sıradakine düşer. Oradan kayarak daha aşağıda olan ikinci sıradakine kayar. Kayarak çatının ucuna kadar ilerler ve yere düşer.

Düzenli örtülmemiş hardama içeriye su alır. Ayrıca hardamanın alt kısmı da ıslanmış olur. Güneş ısı altaki suyu kurutamadığı için hardama

cabucak çürür. Hardama düzenli örtölmüşse yıllarca çatıda çürümeden kendisini muhafaza eder.